

**PRIESTOR PRE APLIKÁCIU ZÁKONA
O MEDZINÁRODNOM PRÁVE SÚKROMNOM
A PROCESNOM PRI VOĽBE PRÁVA**

**Dopad koexistencie unijných a vnútroštátnych prameňov
slovenského medzinárodného práva súkromného
na úpravu voľby práva**

Doc. JUDr. Peter Lysina, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov
peter.lysina@flaw.uniba.sk

**Priestor pre aplikáciu zákona o medzinárodnom práve
súkromnom a procesnom pri voľbe práva. Dopad koexistencie
unijných a vnútroštátnych prameňov slovenského
medzinárodného práva súkromného na úpravu voľby práva**

Článok sa zameriava na analýzu úpravy voľby práva v slovenskom medzinárodnom práve súkromnom. Ambíciou je zodpovedať otázku, či koexistencia unijnej a vnútroštátnej úpravy prináša dvojkoľajnosť pokiaľ ide o úpravu voľby práva v slovenskom medzinárodnom práve súkromnom. Následne je pozornosť upriamená na to, aký je priestor pre uplatnenie ustanovení zákona o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom výslovne upravujúcich voľbu práva. Skúmanie je vedené cieľom overenia hypotézy o minimálnom až žiadnom priestore pre uplatnenie úpravy voľby práva zakotvanej v zákona o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, ktorá plynie z komplexného charakteru existujúcej unijnej, či medzinárodnej úpravy voľby práva.

**Room for the application of the Act on International Private and
Procedural Law in area of choice of law. Impact of the coexistence
of EU and national sources of Slovak private international law on
the choice of law regulation**

The article focuses on the analysis of regulation of the choice of law in the Slovak private international law. The ambition is to answer

the question whether the coexistence of EU and national regulation brings duality in terms of the regulation of choice of law in the Slovak private international law. Subsequently, attention is drawn to the scope of application of the provisions of the Private International Law and Procedure Act expressly regulating the choice of law. The research is conducted with the aim of verifying the hypothesis of minimal room for application of the choice of law regulation enshrined in the Act on International Private and Procedural Law, which stems from the complex nature of the existing EU or international choice of law regulation.

Place pour l'application de la loi sur le droit international privé et procédural dans le domaine du choix de la loi. Impact de la coexistence des sources européennes et nationales du droit international privé slovaque sur le choix de la réglementation législative

‘article se concentre sur l’analyse de la réglementation du choix de la loi dans le droit international privé slovaque. L’ambition est de répondre à la question de savoir si la coexistence de la réglementation européenne et nationale entraîne la dualité en termes de réglementation du choix de la loi dans le droit international privé slovaque. Par la suite, l’attention est appelée sur le champ d’application des dispositions de la loi sur le droit et la procédure internationaux privés régissant expressément le choix de la loi. La recherche est menée dans le but de vérifier l’hypothèse d’une marge de manœuvre minimale pour l’application du règlement sur le choix de la loi inscrit dans la loi sur le droit international privé et procédural, qui découle de la nature complexe de la réglementation européenne existante ou internationale sur le choix de la loi.

Kľúčové slová: voľba práva, nariadenie Rím I, právo EÚ, medzinárodné právo súkromné

Keywords: choice of law, Rome I regulation, EU Law, private international law

Mots clés: choix de la loi, règlement Rome I, droit de l’UE, droit international privé

Úvod

Pod označením voľba práva v Medzinárodnom práve súkromnom (ďalej len „MPS“) možno vo všeobecnosti rozumieť zhodný prejav vôle účastníkov súkromnoprávneho vzťahu o tom, že ich právny vzťah sa má riadiť určitým právom.¹ V slovenskom MPS sa voľba prá-

¹ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé. 6. opravené a doplněné vydání*. Brno: Doplněk, 2004, s. 128.

va tradične spájala predovšetkým so zmluvnými záväzkovými vzťahmi. Zodpovedajúca právna úprava našla svoje miesto predovšetkým v zákone č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v platnom znení (ďalej len „ZMPS“). Po vstupe SR do EÚ sa voľba práva postupne dostáva aj do ďalších oblastí, rovnako ako sa v tejto súvislosti postupne objavujú aj ďalšie pramene slovenského MPS inkorporované do slovenského MPS skrz členstvo SR v EÚ.

Na tomto mieste je v tejto súvislosti možné spomenúť predovšetkým Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky² (ďalej len „nariadenie Rím I“), Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky³ (ďalej len „nariadenie Rím II“), či Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 zo 4. júla 2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve⁴ (ďalej len „nariadenie o dedičstve“). Uvedené právne záväzné akty sekundárneho práva EÚ na strane jednej potvrdzujú voľbu práva pre zmluvné záväzky vrátane individuálnych pracovných zmlúv (nariadenie Rím I), no na strane druhej rozširujú právnu úpravu aj o voľbu práva v prípade mimozmluvných záväzkov (nariadenie Rím II), či voľbu práva, ktorým sa bude spravovať dedenie (nariadenie o dedičstve).

Okrem vyššie uvedených právne záväzných aktov sekundárneho práva EÚ je na tomto mieste potrebné poukázať aj na ďalšie pramene MPS upravujúce voľbu práva, tentokrát na medzinárodné zmluvy. Osobitnú pozornosť je pri tom potrebné venovať predovšetkým Haagskemu protokolu z 23. novembra 2007 o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť⁵ (ďalej len „Haagsky protokol“). Haagsky protokol, ako medzinárodná zmluva, ktorou je viazaná EÚ (a skrz ňu aj SR) prináša úpravu voľby práva aj do oblasti vyživovacej povinnosti.

Berúc do úvahy uvedené, voľba práva v slovenskom MPS je aktuálne výslovne právne upravená v týchto oblastiach: zmluvné záväzkové vzťahy (vrátane individuálnych pracovných zmlúv); mimozmluvné záväzkové vzťahy; dedičské vzťahy; vyživovacia povinnosť. Optikou teórie MPS nachádza voľba práva výslovnú právnu úpravu v záväzkovom štatúte, pracovnom štatúte, dedičskom štatúte a rodinnom štatúte.

² Ú. v. EÚ L 177, 4.7.2008, s. 6 – 16

³ Ú. v. EÚ L 199, 31.7.2007, s. 40 – 49

⁴ Ú. v. EÚ L 201, 27.7.2012, s. 107 – 134

⁵ Ú. v. EÚ L 331, 16.12.2009, s. 17 – 23

Z vyššie uvedeného výpočtu najvýznamnejších prameňov upravujúcich o svojom rámci problematiku voľby rozhodného práva v MPS vyplýva hneď niekoľko skutočností. V prvom rade, čo do počtu výrazný nárast prípadov, v ktorých normy MPS výslovne predvídajú voľbu práva nastáva vplyvom členstva SR v medzinárodných organizáciách, a to predovšetkým v EÚ, no nemenej dôležitým je aj členstvo v Haagskej konferencii medzinárodného práva súkromného. Pred vstupom SR do EÚ mala v našom právnom poriadku tradíciu len voľba práva v súvislosti so zmluvnými záväzkami s cudzím prvkom a individuálnymi pracovnými zmluvami, ktoré sú v slovenskom MPS tradične posudzované v rámci pracovného štatútu oddelene od ostatných zmlúv. Od vstupu SR do EÚ, až po aktuálny rok 2021 je to nárast o tri mimoriadne významné oblasti.

Keďže každá z oblastí, v ktorej dnes existuje výslovná úprava voľby práva je súčasne pokrytá ako normami práva EÚ, tak aj vnútroštátnymi normami obsiahnutými v ZMPS, položíme si v tomto článku otázku, či koexistencia unijnej a vnútroštátnej úpravy prináša dvojkoľajnosť (resp. paralelnú úpravu) úpravy voľby práva v slovenskom MPS.⁶ V prípade kladnej odpovede, nepochybňujúc pri tom kompatibilitu existujúcich právnych noriem,⁷ zameriame pozornosť na to, aký bude priestor pre uplatnenie ustanovení ZMPS výslovne upravujúcich voľbu práva. Základom pre zodpovedanie nastolených otázok bude predovšetkým analýza existujúcich úprav spojená s nevyhnutnou mierou komparácie. Skúmanie bude vedené cieľom overenia hypotézy o minimálnom až žiadnom priestore pre uplatnenie úpravy voľby práva zakotvenej v ZMPS, ktorá plynie z komplexného charakteru existujúcej unijnej, či medzinárodnej úpravy voľby práva.

1. Vytvára koexistencia unijnej a vnútroštátnej úpravy dvojkoľajnosť pri úprave voľby práva v slovenskom MPS?

Od vstupu SR do EÚ sa súčasťou slovenského MPS stal celý rad právne záväzných aktov sekundárneho práva EÚ určených na úpravu

⁶ Pod dvojkoľajnosťou na účely článku treba rozumieť stav, keď identický inštitút (v skúmanom prípade voľbu práva pre konkrétnu oblasť úpravy MPS) budú upravovať dva pramene slovenského MPS súčasne.

⁷ V prípade nekompatibility národnej právnej úpravy s normami práva EÚ by sme nepochybne čelili konaniu podľa čl. 258 Zmluvy o fungovaní EÚ. Ku konaniu podľa čl. 258 Zmluvy o fungovaní EÚ bližšie pozri napr. LYSINA, P.: Konanie podľa čl. 258 Zmluvy o fungovaní EÚ a konanie podľa čl. 259 Zmluvy o fungovaní EÚ – charakteristika a porovnanie predsúdnej fázy konania. In 3. *slovensko-české medzinárodnoprávne sympóziium*. – Bratislava : Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri SAV, 2010. s 193 – 207.

súkromnoprávných vzťahov s cudzím prvkom. Takéto právne záväzné akty sa objavujú vo viacerých oblastiach patriacich do predmetu úpravy slovenského MPS. S prihliadnutím na zameranie článku je potrebné poukázať na oblasť zmluvných záväzkov (vrátane individuálnych pracovných zmlúv), oblasť mimozmluvných záväzkov, či oblasť dedičskoprávnu. Všade tam nachádzame nariadenia, ktoré vo svojom rámci explicitne upravujú aj voľbu práva. K týmto právne záväzným aktom sekundárneho práva je potrebné prirátať aj medzinárodnú zmluvu, ktorou je SR viazaná z titulu svojho členstva v EÚ a ktorá prináša voľbu práva aj do oblasti rodinnoprávnej.

Niet pochyb, že dotknuté právne akty späté s EÚ nevstúpili v podmienkach SR do prostredia, v ktorom by absentovala akákoľvek regulácia. Práve naopak. Slovenské MPS je dlhodobo regulované predovšetkým ZMPS, a preto aj tieto právne akty neraz priniesli novú reguláciu, ktorou doplnili existujúcu vnútroštátnu slovenskú právnu úpravu. A práve obsah „pôvodnej“ vnútroštátnej úpravy a „novej“ úpravy plynúcej z členstva SR v EÚ je predmetom skúmania tejto kapitoly. Dôraz je kladený predovšetkým na identifikáciu prípadov, v ktorých koexistencia unijnej a vnútroštátnej úpravy prináša dvojkoľajnosť (resp. paralelnú úpravu) voľby práva v slovenskom MPS. Pozornosť je pri tom zameraná na jednotlivé oblasti slovenského MPS, v ktorých je voľba práva výslovne upravená. Pri vyčlenení jednotlivých oblastí prihliadame na prístup teórie slovenského MPS, ktorá tradične rozlišuje záväzkový štatút, pracovnoprávny štatút, dedičský štatút, či rodinný štatút.⁸ Okrem tohto členenia berieme na zreteľ aj vklad práva EÚ, ktoré prináša samostatnú úpravu zmluvných záväzkov a mimozmluvných záväzkov. V nadväznosti na to bude skúmanie prípadnej existencie dvojkoľajnosti pri úprave voľby práva v slovenskom MPS realizované samostatne v nasledovných oblastiach: zmluvné záväzkové vzťahy, individuálne pracovné zmluvy, mimozmluvné záväzkové vzťahy, dedičské vzťahy a rodinnoprávne vzťahy.

1.1 Zmluvné záväzkové vzťahy

Aj s ohľadom na slovenskú náuku MPS bude v tomto článku pozornosť venovaná osobitne zmluvnému štatútu (t. j. zmluvným záväzkom vo všeobecnosti) a osobitne pracovnoprávnemu štatútu (t. j. individuálnym pracovným zmluvám).

Pre zodpovedanie otázky, či koexistencia unijnej a vnútroštátnej úpravy zakladá dvojkoľajnosť úpravy voľby práva pre zmluvné záväz-

⁸ Identifikované sú len tie štatúty, v ktorých nachádza svoje miesto výslovná úprava voľby práva.

kové vzťahy je potrebné upriamiť pozornosť na analýzu zodpovedajúcich prameňov slovenského MPS. Na jednej strane to bude nariadenie Rím I, ktoré je prameňom unijnej povahy, na strane druhej to bude ZMPS ako prameň vnútroštátnej povahy.

Pokiaľ ide o nariadenie Rím I, problematika kolíznej úpravy zmluvných záväzkov je v jeho prípade esenciálnou. Nariadenie Rím I, ako to napovedá aj jeho titul je venované práve zmluvným záväzkovým vzťahom a ich kolíznej úprave. Uvedené je ďalej potvrdené čl. 1 nariadenia Rím I, kde sa výslovne uvádza, že „*Toto nariadenie sa uplatňuje na situácie, v ktorých dochádza k stretu rôznych právnych poriadkov pri zmluvných záväzkoch v občianskych a obchodných veciach.*“ Vzhľadom na jednoznačnú dikciu, bližšia analýza dotknutého ustanovenia nie je pre túto chvíľu potrebná.⁹ Okrem potvrdenia zamerania nariadenia Rím I na kolíznu úpravu zmluvných záväzkov je na tomto mieste vhodné potvrdiť, či toto nariadenie obsahuje výslovnú úpravu voľby práva. Odpoveď nám poskytuje hneď čl. 3 nariadenia Rím I, ktorý nesie pomenovanie „*Voľba rozhodného práva*“.

Niet pochýb o tom, že dvojkolajnosť úpravy voľby práva bude možné skonštatovať len v prípade, keď sa zodpovedajúca úprava objaví aj v druhom komparovanom prameni, ktorým je ZMPS. V rámci ZMPS nachádzame výslovnú úpravu voľby práva pre zmluvné záväzky v § 9 ZMPS. Už nadpis daného ustanovenia nás informuje o tom, že jeho obsahom je voľba práva. Spolu so systematickým zaradením (medzi zmluvné záväzky) azda nemôže byť pochýb o tom, že § 9 ZMPS predstavuje ustanovenie, ktoré zodpovedá čl. 3 nariadenia Rím I.

Vychádzajúc z vyššie uvedeného možno na tomto mieste učiť čiastkový záver o tom, že pokiaľ ide o zmluvné záväzkové vzťahy vo všeobecnosti (ako súčasť záväzkového štatútu), koexistencia unijnej a vnútroštátnej úpravy vytvára dvojkolajnosť pri úprave voľby práva. S tým vzápätí vyvstáva otázka – aký je vzájomný aplikačný vzťah existujúcich prameňov, resp. či je priestor pre aplikáciu oboch prameňov. Táto otázka bude predmetom skúmania v rámci samostatnej kapitoly.

1.2 Individuálne pracovné zmluvy

Kolíznej úprave individuálnych pracovných zmlúv je v slovenskom MPS venovaná pozornosť predovšetkým v dvoch prameňoch. Prvým z nich je nariadenie Rím I a druhým ZMPS. Z pohľadu nariadenia

⁹ Analýza však bude na mieste pri skúmaní, aký priestor ponecháva nariadenie Rím I pre uplatnenie ZMPS.

Rím I sú individuálne pracovné zmluvy zaradované medzi zmluvné záväzkové vzťahy. To znamená, že nariadenie nedáva základ pre rozlišovanie medzi zmluvami vo všeobecnosti a individuálnymi pracovnými zmluvami ako je tomu v prípade ZMPS. Nič na tom nemení ani skutočnosť, že pre individuálne pracovné zmluvy (rovnako pre zmluvy o preprave, spotrebiteľské zmluvy, či poisťné zmluvy) nariadenie Rím I prináša osobitnú právnu úpravu, pričom tieto kategórie sú označované ako zmluvy so slabšou stranou.¹⁰ Na druhej strane ZMPS je postavený na odlíšení záväzkového štatútu (kde v zmysle § 9 a nasl. patria zmluvné záväzky vo všeobecnosti spoločne s mimozmluvnými záväzkami) a pracovného štatútu, kde zaradujeme len individuálne pracovné zmluvy.¹¹ Tento tradičný prístup teórie slovenského MPS budeme rešpektovať aj tu, a preto budeme posudzovať voľbu práva pri individuálnych pracovných zmluvách a prípadnú dvojkoložnosť plynúcu z koexistencie unijnej a vnútroštátnej úpravy samostatne, oddelene od voľby práva pri zmluvných záväzkoch všeobecne. Aj v prípade individuálnych pracovných zmlúv upriamime pozornosť najprv na nariadenie Rím I a následne na ZMPS.

To, že nariadenie Rím I sa zameriava na kolíznu úpravu zmluvných záväzkových vzťahov bolo potvrdené už vyššie. V línii uvedenej tu svoje miesto nachádza aj kolízna úprava individuálnych pracovných zmlúv. Táto je upravená predovšetkým v čl. 8 nariadenia Rím I, ktorý odkazuje na čl. 3 rovnakého nariadenia. Voľba práva pre individuálne pracovné zmluvy je teda súčasťou nariadenia Rím I. Tak, ako vo vyššie uvedenom prípade aj tu však platí, že o dvojkoložnosti úpravy voľby práva bude možné hovoriť len ak táto bude zakotvená aj v ZMPS.

ZMPS venuje pozornosť kolíznej úprave individuálnych pracovných zmlúv v § 16. Tu hneď v prvej vete prvého odseku ZMPS ustanovuje, že „*Pomery z pracovnej zmluvy sa spravujú – pokiaľ sa účastníci nedohodnú na niečom inom...*“. Takáto dikcia nespochybniteľne potvrdzuje, že voľba práva je súčasťou pracovného štatútu a ako taká je teda využiteľná pre určenie rozhodného práva, ktorým sa budú spravovať individuálne pracovné zmluvy.

Berúc do úvahy uvedené, je na mieste čiastkový záver o tom, že pokiaľ ide aj v prípade individuálnych pracovných zmlúv (ako súčasť pracovného štatútu), vytvára koexistencia unijnej a vnútroštátnej úpra-

¹⁰ VAN CALSTER, G.: *European Private International Law. Second edition.* Portland, Oregon: Hart Publishing, 2016. s. 214.

¹¹ Bližšie pozri napr. LYSINA, P. – ĎURIŠ, M. – HAŤAPKA, M. a kol.: *Medzinárodné právo súkromné. 2. vydanie.* Bratislava : C. H. Beck, 2016.

vy dvojkoľajnosť pri úprave voľby práva. Aj tu preto bude nevyhnutné posúdiť vzájomný aplikačný vzťah existujúcich prameňov, pričom dôraz bude kladený na zodpovedanie otázky, aký je priestor pre aplikáciu dotknutých dvoch prameňov.

1.3 Mimozmluvné záväzkové vzťahy

Kým teória slovenského MPS (rovnako ako ZMPS) zaraďuje mimozmluvné záväzkové vzťahy a zmluvné záväzkové vzťahy do spoločného – záväzkového štatútu, prístup práva EÚ je odlišný. V práve EÚ dochádza k odlišeniu zmluvných záväzkov od mimozmluvných záväzkov až natoľko, že pre každú skupinu existuje, okrem iného, aj odlišná právna úprava. Kým kolízna úprava zmluvných záväzkov je obsahom nariadenia Rím I, kolízna úprava mimozmluvných záväzkov nachádza svoje miesto v nariadení Rím II. Berúc do úvahy uvedené, kým v prípade individuálnych pracovných zmlúv sme uprednostnili pohľad teórie slovenského MPS a existenciu prípadnej dvojkoľajnosti úpravy voľby práva sme posudzovali oddelene od zmluvných záväzkov vo všeobecnosti, v prípade mimozmluvných záväzkov zasa dáme prednosť pohľadu práva EÚ a taktiež ich budeme skúmať samostatne.

Pokiaľ ide o unijnú úpravu, nariadenie Rím II ako celok je venované mimozmluvným záväzkovým vzťahom a ich kolíznej úprave. Svoje miesto tu nachádza aj voľba práva, ktorá je upravená čl. 14 nariadenia Rím II, a to vo vzťahu ku všetkým mimozmluvným záväzkom.

Pri pohľade na ZMPS zisťujeme, že kolízna úprava tu taktiež nachádza svoje miesto – konkrétne v § 15 ZMPS. Avšak dotknuté ustanovenie je postavené na odlišných kritériách pre určenie rozhodného práva než je voľba. ZMPS teda voľbu práva s úpravou mimozmluvných záväzkov nespája.

Pri zohľadnení uvedeného, je na tomto mieste možné urobiť záver, že pri mimozmluvných záväzkoch koexistencia uijnej a vnútroštátnej úpravy dvojkoľajnosť úpravy voľby práva nezakladá. Vzhľadom na to a s prihliadnutím na zameranie článku je ďalšie skúmanie v otázke, aký je priestor pre uplatnenie ustanovení ZMPS upravujúcich voľbu v prípade mimozmluvných záväzkov bezpredmetné.¹²

¹² Pre úplnosť je na tomto mieste vhodné dodať, že aj priestor pre uplatnenie ustanovení ZMPS aplikovateľných v kontexte mimozmluvných záväzkov (predovšetkým § 15 ZMPS) je minimálny. Je to dané predovšetkým s ohľadom na pôsobnosť nariadenia Rím II, ktoré v zásade pokrýva praktický celú škálu mimozmluvných záväzkov a s nimi súvisiacich otázok. Hypotetický priestor pre dané ustanovenie tak zostáva nanajvýš v otázkach mimo vecnú pôsobnosť nariadenia Rím II.

1.4 Dedičské vzťahy

Ďalšou skúmanou oblasťou sú dedičské vzťahy. Samostatnosť posudzovania problematiky je potvrdená teóriou slovenského MPS (ktorá dedičské vzťahy zaraďuje do samostatného dedičského štatútu), dikciou ZMPS (ktorý dedičské vzťahy upravuje samostatne), no rovnako aj úpravou v práve EÚ (ktoré prináša samostatné nariadenie o dedičstve). Aj v tomto článku budeme takýto prístup akceptovať a existujúcu úpravu voľby práva v dedičských veciach budeme skúmať samostatne.

Ako už bolo naznačené, na úrovni EÚ nachádza kolízna úprava dedičských vzťahov svoje miesto v nariadení o dedičstve. Je potrebné upozorniť, že predmetné nariadenie sa zameriava na celé spektrum otázok spätých s dedením majetku zosnulých osôb. Svoje miesto v ňom nachádzajú procesné normy, rovnako ako aj kolízne normy. Z pohľadu zamerania článku je potrebné zamerať pozornosť na druhé menované normy a osobitne na čl. 22, ktorý vo svojom rámci upravuje voľbu práva, ktorým sa bude spravovať dedenie celého dedičstva poručiteľa.

Na druhej strane, ZMPS venuje pozornosť kolíznej úprave dedičských vzťahov v § 17 a 18. Ani jedno z uvedených ustanovení však dedičské vzťahy nespája s voľbou práva. Obe sú postavené na odlišných hraničných určovateľoch (najmä hraničných určovateľoch založených na *lex patriae*).

Pri zohľadnení uvedených skutočností možno skonštatovať, že tak ako v prípade mimozmluvných záväzkov, ani v súvislosti s úpravou voľby práva pri dedičských vzťahoch nemožno hovoriť o dvojkoľajnosti úpravy. Totiž, napriek nepochybniteľnej koexistencii unijnej a vnútroštátnej kolíznej úpravy dedičských vzťahov, jediným ustanovením v slovenskom MPS, ktoré výslovne upravuje voľbu práva v súvislosti s dedením je čl. 22 nariadenia o dedičstve. Preto, aj pri dedičských vzťahoch platí, že ďalšie skúmanie priestoru pre uplatnenie ustanovení ZMPS upravujúcich voľbu je bezpredmetné.¹³

1.5 Rodinnoprávne vzťahy

Poslednou skúmanou skupinou právnych vzťahov, pri ktorých nachádza svoje miesto aj výslovná úprava voľby práva sú rodinnoprávne vzťahy. Aj v tomto prípade je potrebné poznamenať, že teória

¹³ Aj tu je však vhodné dodať, že priestor pre uplatnenie ustanovení ZMPS aplikovateľných v kontexte dedičských vzťahov (§ 17 a § 18 ZMPS) je marginálny, čo jednoznačne dokladuje široko koncipovaná pôsobnosť nariadenia o dedičstve. A tak aj tu platí, že priestor pre uplatnenie ZMPS je skôr len v hypotetickej rovine danej otázkami ležiacimi mimo pôsobnosť nariadenia o dedičstve.

slovenského MPS, dikcia ZMPS, či unijná úprava sa zhodujú v potrebe samostatného nazerania na rodinnoprávne vzťahy. Dokonca, zhoda existuje aj v tom, že pojem rodinnoprávne vzťahy, či jemu zodpovedajúci rodinný štatút, predstavujú rámcové označenie pre zastrešenie viacerých skupín právnych vzťahov.¹⁴ S uvedeným nepochybne možno len súhlasiť a aj preto bude na tomto mieste skúmanie zamerané na existenciu voľby práva v rámci rodinného práva, pričom zohľadnené bude aj vnútorné diferencovanie v rámci tejto skupiny právnych vzťahov.

Voľba práva sa v rodinnom štatúte spája s otázkou vyživovacej povinnosti. Kolízna úprava vyživovacej povinnosti sa nachádza na úrovni práva EÚ, ako aj v ZMPS. Na úrovni EÚ sa kolízna úprava voľby práva objavuje v Haagskom protokole, konkrétne v jeho čl. 7 a čl. 8. Vzhľadom na to, že ide o jediný prípad spomedzi skúmaných, kedy sa výslovná úprava voľby práva nachádza medzinárodnej zmluve (v ostatných skúmaných prípadoch je voľba práva zakotvená vždy v nariadení ako „tradičnom“ akte sekundárneho práva EÚ), považujeme za vhodné, na tomto mieste bližšie ozrejmiť aké je miesto Haagskeho protokolu v práve EÚ.

Haagsky protokol je medzinárodnou zmluvou, ktorej zmluvnou stranou je EÚ (SR je ním viazaná len ako členský štát EÚ). To v prvom rade znamená, že viazanosť SR Haagskym protokolom nie je medzinárodnoprávna, ale z pohľadu SR ide o viazanosť právom EÚ. Uvedené vyplýva z ustálenej judikatúry Súdneho dvora EÚ, v súlade s ktorou „*ustanovenia medzinárodnej zmluvy od nadobudnutia jej platnosti tvoria integrálnu súčasť práva Spoločenstva*“.¹⁵ Preto aj na Haagsky protokol je z pohľadu SR potrebné nazerat' ako na integrálnu súčasť práva EÚ. V rámci hierarchie prameňov práva EÚ haagsky protokol zaujíma pozíciu ako akt inštitúcie, čo taktiež vyplýva z judikatúry Súdneho dvora EÚ, v súlade s ktorou „*...medzinárodná zmluva uzavretá Radou podľa čl. 228 a čl. 238 Zmluvy o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva je, pokiaľ ide o Spoločenstvo, aktom jednej z inštitúcií Spoločenstva ...*“.¹⁶ Napokon, v štruktúre prameňov práva EÚ zaujímajú medzinárodné zmluvy uzavreté EÚ miesto medzi primárnym právom EÚ a sekundárnym právom EÚ. Aj tento záver je potvrdený ustálenou judikatúrou Súdneho dvora EÚ, podľa ktorej „*...prednosť medzinárodných zmlúv uzavretých Spoločenstvom pred ustanoveniami sekundárne-*

¹⁴ Pozri napr. CSACH, K. – ŠIRICOVÁ, L.: *Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Ústav európskeho práva, 2011. s. 166.

¹⁵ Rozsudok z 30. apríla 1974, *Haegeman*, (181/73), EU:C:1974:41, bod 5

¹⁶ Rozsudok z 30. septembra 1987, *Demirel*, (12/86), EU:C:1987:400, bod 7, no rovnako aj rozsudok zo 16. júna 1998, *Racke*, 162/96, EU:C:1998:293, bod 41

ho práva znamená, že takéto ustanovenia musia byť, pokiaľ je to možné, interpretované spôsobom zlučiteľným s takýmito medzinárodnými zmluvami.“¹⁷ Berúc do úvahy uvedené, je potrebné na Haagsky protokol nahliadať ako na integrálnu súčasť práva EÚ, ktorý má rovnakú pozíciu ako akt inštitúcie. Z hľadiska právnej sily však v hierarchii prameňov práva EÚ stojí medzi primárnym a sekundárnym právom EÚ. Z pohľadu jeho aplikácie v slovenskom MPS je potrebné zdôrazniť predovšetkým dva momenty. Prvým je nemožnosť nahliadania na vzájomný aplikačný vzťah Haagskeho protokolu k ZMPS cez § 2 ZMPS, či cez ustanovenia čl. 7 ods. 5 Ústavy SR. Pre obe ustanovenia totiž platí, že sa dotýkajú len medzinárodných zmlúv, ktorými je viazaná priamo SR (medzinárodnoprávne relevantným spôsobom¹⁸). Tým druhým je zasa (z pohľadu SR) zdôraznenie povahy Haagskeho protokolu ako súčasti práva EÚ a jeho pripodobnenie k aktu inštitúcie súčasne. Vzhľadom na to možno na tomto mieste vysloviť presvedčenie, že aplikačný vzťah Haagskeho protokolu k ZMPS (a k vnútroštátnemu právu SR ako takému) musí byť riešený optikou čl. 7 ods. 2 Ústavy SR, v zmysle ktorého „*právne záväzné akty EÚ majú prednosť pred zákonmi SR*“. To znamená, že aj Haagsky protokol musí byť, podobne ako iné právne záväzné akty EÚ, aplikovaný prednostne pred ZMPS.

Na rozdiel od úpravy v práve EÚ, ZMPS voľbu práva s rodinným štatútom nespája. To znamená, že v ZMPS nenájdeme ani ustanovenie, ktoré by výslovne upravovalo voľbu práva v súvislosti s vyživovacou povinnosťou.

Preto, aj v prípade voľby práva možno uviesť, že ani v súvislosti s úpravou voľby práva pre vyživovaciu povinnosť nemožno hovoriť o dvojkoľajnosti úpravy v slovenskom MPS. A tak aj tu platí, že ďalšie skúmanie priestoru pre uplatnenie ustanovení ZMPS upravujúcich voľbu pre vyživovaciu povinnosť je bezpredmetné.

1.6 Zhrnutie

Vyššie uvedené riadky mali za cieľ zmapovať existujúcu úpravu voľby práva v slovenskom MPS pričom dôraz bol kladený na identifiká-

¹⁷ Rozsudok z 10. septembra 1996, *Komisija proti Nemecku*, (C-61/94), EU:C:1996:313, bod 52, prípadne rozsudok z 1. apríla 2004, *Bellio Flli*, (C-286/02), EU:C:2004:212, bod 33, či rozsudok z 10. januára 2006, *IATA*, (C-344/04), EU:C:2006:10, bod 35

¹⁸ Uvedené vyplýva z jednak z dikcie čl. 7 ods. 5 Ústavy SR, ktorý sa výslovne spája len s medzinárodnými zmluvami, „*ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom*“ (to znamená, pri ktorých medzinárodnoprávne relevantný úkon smerom k viazanosti učinila priamo SR), no rovnako aj z § 2 ZMPS, ktorý aj s prihliadnutím na rok prijatia reflektuje len na medzinárodné zmluvy, ktorými je (priamo) SR viazaná.

ciu prípadov, v ktorých koexistencia unijnej úpravy a úpravy v ZMPS vytvára dvojkoľajnosť. Pozornosť sme pri tom zamerali na jednotlivé oblasti slovenského MPS, v ktorých je voľba práva výslovne upravená. Tieto sme posudzovali samostatne, oddelene od iných oblastí. Po analýze jednotlivých prameňov upravujúcich dotknuté oblasti sme identifikovali len dve oblasti, o ktorých možno tvrdiť, že koexistencia unijnej a vnútroštátnej úpravy vytvára dvojkoľajnosť pri úprave voľby práva v slovenskom MPS. Konkrétne ide o oblasť zmluvných záväzkov (vo všeobecnosti) a oblasť individuálnych pracovných zmlúv. Teda oblasti, ktoré sú: 1) tradičným priestorom, ktorý slovenské MPS spája s voľbou práva a 2) upravené na úrovni EÚ spoločne nariadením Rím I.

Berúc do úvahy toto čiastkové zhrnutie budeme na ďalších stranách článku venovať pozornosť otázke, aký je vzájomný aplikačný vzťah medzi nariadením Rím I a ZMPS pri ich uplatnení na voľbu práva.

2. Vzájomný aplikačný vzťah práva EÚ a ZMPS v prípadoch existujúcej dvojkoľajnosti úpravy voľby práva v slovenskom MPS

2.1 Stav *de lege lata*

Východiskom pre ďalšie skúmanie a dosiahnutie stanoveného cieľa je analýza relevantných ustanovení existujúcej právnej úpravy, ktorú predstavuje predovšetkým ZMPS a nariadenie Rím I. Následne, po zhodnotení tejto právnej úpravy, potvrdení vzájomného aplikačného vzťahu zameriame pozornosť na návrhy na odstránenie identifikovaných nedostatkov.

2.1.1 Všeobecný rámec pre aplikačnú prednosť sekundárneho práva EÚ pred ZMPS

Pre všetky vyššie uvedené pramene, ktoré do slovenského MPS prišli novú úpravu voľby práva platí, že ide o integrálnu súčasť práva EÚ. Kým pri právne záväzných aktoch sekundárneho práva EÚ niet o ich unijnej povahe pochyb (oprávnenie prijímať takéto právne záväzné akty vyplýva z čl. 288 Zmluvy o fungovaní EÚ¹⁹), pri Haagskom protokole bolo zodpovedajúce zdôvodnenie podané vyššie.

¹⁹ V súlade s čl. 288 Zmluvy o fungovaní EÚ „Na účely výkonu právomocí Únie inštitúcie prijímajú nariadenia, smernice, rozhodnutia, odporúčania a stanoviská. Nariadenie má

V nadväznosti na uvedené, odpoveď na otázku aký je rámec pre aplikáciu dotknutých nariadení vo vzťahu k ZMPS bude vyzerat' nasledovne: Keďže dotknuté nariadenia sú právne záväznými aktami sekundárneho práva EÚ, ich aplikačný vzťah k ZMPS bude na vnútroštátnej úrovni nevyhnutné posudzovať optikou čl. 7 ods. 2 Ústavy SR. V súlade s týmto ustanovením „*právne záväzné akty EÚ majú prednosť pred zákonmi SR*“. To znamená, že všetky uvedené nariadenia, ako právne záväzné akty EÚ majú aplikačnú prednosť pred ZMPS.

Samozrejme uvedené predstavuje východisko, či rámec pre aplikáciu nariadení ako právne záväzných aktov sekundárneho práva EÚ. Samo osebe to ešte neodôvodňuje záver o neuplatniteľnosti ZMPS. Existencia nariadenia zameraného na rovnakú, resp. podobnú otázku ako ZMPS ešte sama osebe nehovorí nič o tom, či ZMPS je alebo nie je uplatniteľný. Viac svetla do posudzovania však vnesie pohľad na konkrétne ustanovenia nariadenia Rím I, predovšetkým tie, ktoré vymedzujú jeho pôsobnosť a následná komparácia s relevantnými ustanoveniami ZMPS. Cieľom bude zhodnotiť, či existujúca úprava, s dôrazom na voľbu práva, ponecháva priestor pre aplikáciu ZMPS.

2.1.2 Zmluvné záväzkové vzťahy (v rozsahu záväzkového štatútu)

Voľba práva pre zmluvné záväzkové vzťahy je v slovenskom MPS upravená paralelne nariadením Rím I a ZMPS. V nariadení Rím I nachádza úprava svoje miesto v čl. 3, v ZMPS je to zasa v § 9. Takáto paralelná úprava (vyššie pomenovaná aj ako koexistencia) uvedených úprav tak postavila pred teóriu aj prax slovenského MPS úlohu, vysporiadať sa s otázkou, či unijná úprava vôbec ponecháva priestor pre uplatnenie § 9 ZMPS, a ak áno, aký je tento priestor. Pre zodpovedanie takto položenej otázky je nevyhnutné upriamiť pozornosť predovšetkým na pôsobnosť nariadenia Rím I (predovšetkým vecnú²⁰) a v primeranom rozsahu aj ZMPS a tieto porovnať.

Pokiaľ ide o nariadenie Rím I, jeho vecná pôsobnosť je vymedzená predovšetkým v čl. 1, v súlade s ktorým sa „*nariadenie uplatňuje na*

všeobecnú platnosť. Je záväzná vo svojej celistvosti a je priamo uplatniteľná vo všetkých členských štátoch. ...“.

²⁰ Zameranie pozornosti na ostatné kategórie pôsobností nemá zásadnú relevanciu. Pri uplatňovaní nariadenia Rím I na zmluvy uzavreté po 17. decembri 2009 (teda je účinným viac než 10 rokov) nemožno očakávať vysoký počet prípadov neuplatnenia nariadenia Rím I z titulu nedostatku časovej pôsobnosti. Otázka absencie územnej pôsobnosti je z pohľadu SR irelevantná, keďže SR je nariadením Rím I viazaná, nie je priestor pre jeho neuplatnenie z titulu nedostatku územnej pôsobnosti.

situácie, v ktorých dochádza k stretu rôznych právnych poriadkov pri zmluvných záväzkoch v občianskych a obchodných veciach". Z takto vymedzenej vecnej pôsobnosti je zrejmé, že rozhodujúce sú predovšetkým 3 elementy – stret právnych poriadkov, zmluvný záväzok, občianske a obchodné veci. Pripomínajúc nevyhnutnosť autonómnej interpretácie pojmov obsiahnutých v nariadení Rím I,²¹ možno pri týchto troch elementoch vidieť jednoznačnú paralelu s § 1 ZMPS, ktorého účelom je aj „... ustanoviť, ktorým právnym poriadkom sa spravujú občianskoprávne, obchodné, ... vzťahy s medzinárodným prvkom...“.

V oboch prameňoch zaznieva v prvom rade požiadavka na existenciu cudzieho prvku, resp. terminológiou nariadenia Rím I na existenciu stretu právnych poriadkov. Dá sa preto skonštatovať, že zameranie oboch prameňov na úpravu právnych vzťahov prekračujúcich hranice právneho poriadku je zrejmé. Samozrejme a priori nemožno vylúčiť priestor pre eventuálne rozdiely medzi národnou interpretáciou pojmu cudzí prvok a autonómnou interpretáciou pojmu stret právnych poriadkov. Na druhej strane, tejto súvislosti možno súhlasiť s Bělohávkom v tom, že zásadné rozdiely tu nemožno očakávať.²² Vskutku, cudzí prvok, či stret právnych poriadkov by mali vyjadrovať objektívnu väzbu právneho vzťahu k právnemu poriadku, teda väzbu založenú na faktoroch existujúcich nezávisle od vôle účastníkov právneho vzťahu – v protiklade k subjektívnemu vytváraniu takýchto faktorov (napr. ak by sme za cudzí prvok považovali voľbu práva samotnú). Či už túto objektívnu väzbu pomenujeme ako stret právnych poriadkov, či ako cudzí prvok, výsledok by mal byť identický. Na tomto mieste tak možno skonštatovať, že rozdiely, ktoré by mohli pri interpretácii oboch pojmov vyvstať bude možné pripísať nanajvýš subjektívnemu faktoru, ktorý však podľa nášho názoru bude možné kvalifikovať aj ako obchádzanie zákona resp. simuláciu. Preto, pri zohľadnení vyššie uvedeného, možno skonštatovať, že nariadenie Rím I a ZMPS sa zameriavajú rovnako na právny vzťah presahujúci hranice jedného právneho poriadku, a teda terminologický rozdiel cudzí prvok – stret právnych poriadkov sám osebe neposkytuje dostatočný dôkaz pre záver o rozdielnej vecnej pôsobnosti posudzovaných prameňov.

Druhým faktorom, na ktorý sa upriamime je termín „zmluvný záväzok“. Tento sa ako esenciálny objavuje v čl. 1 nariadenia Rím I. V § 1 ZMPS ho síce nenachádzame, avšak to nie je pre skúmanú otázku žiad-

²¹ V tejto súvislosti porovnaj napr. rozsudok zo 14. októbra 1976, *LTU / Eurocontrol* (29/76, ECR 1976 p. 1541) ECLI:EU:C:1976:137

²² BĚLOHLÁVEK, A. J.: *Římská úmluva a Nařízení Řím I. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 157.

ným problémom. Totiž, netreba zabúdať, že ZMPS predstavuje horizontálny prameň slovenského MPS. Teda na rozdiel od nariadenia Rím I, ktoré je zamerané výlučne na zmluvne záväzky, ZMPS pokrýva celý rozsah slovenského MPS. Parciálna otázka zmluvných záväzkov je upravená v § 9 a nasl. ZMPS. Teda termín zmluvný záväzok má nepochybne relevanciu práve pre tieto ustanovenia a nie pre celý ZMPS.

K interpretácii práva EÚ, ktorého je nariadenie Rím I integrálnou súčasťou, nepochybne treba pristupovať autonómne, oddelene od vnútroštátnych právnych úprav. Pokiaľ ide o interpretáciu termínu „zmluvný záväzok“, samotné nariadenie pojmové vymedzenie neprináša, a preto je nevyhnutné zamerať pozornosť na judikatúru Súdneho dvora EÚ. Z nej sa dozvedáme, že pojem „zmluvný záväzok“ v zmysle čl. 1 nariadenia Rím I označuje záväzok slobodne prevzatý jednou osobou voči druhej osobe.²³ Niet pochyb o tom, že takéto nazeranie na zmluvný záväzok zodpovedá aj slovenskému právu, a preto možno na tomto mieste uviesť, že ani interpretácia termínu zmluvný záväzok v nariadení Rím I a v ZMPS nie je rozdielnou, a teda sama osebe neposkytuje priestor pre uplatnenie úpravy voľby práva zakotvenej v ZMPS z titulu rozdielnej vecnej pôsobnosti s nariadením Rím I.

Napokon, tretím faktorom, ktorému budeme venovať pozornosť je termín nariadenia Rím I „obchodné a občianske veci“ a v paralele k nemu zameranie ZMPS na „občianskoprávne a obchodnoprávne vzťahy“. Napriek výraznej zhode v pomenovaní oboch termínov je potrebné upozorniť na viacero skutočností.

V prvom rade, autonómna interpretácia termínu „obchodné a občianske veci“ na úrovni EÚ jednoznačne vylučuje možnosť, aby sme tento termín interpretovali rovnako ako je takmer rovnako znejúce spojenie (hovoríme o občianskoprávných vzťahoch a obchodnoprávných vzťahoch) interpretované v slovenskom práve.

Nemenej dôležitou je skutočnosť, že kým termín „obchodné a občianske veci“ obsiahnutý v nariadení Rím I sa spája len a výlučne so zmluvnými záväzkovými vzťahmi, spojenie „občianskoprávne a obchodnoprávne vzťahy“, ktoré je obsahom ZMPS pokrýva ďaleko širší rozmer. Pre ilustráciu možno uviesť, že termín „občianskoprávne vzťahy“ je potrebné interpretovať s ohľadom na širokú koncepciu občianskeho práva ako všeobecného súkromného práva, ktoré zahŕňa problematiku osobného stavu fyzických a právnických osôb, záväzkového práva, vecného práva, dedičského práva, či práva duševného

²³ Pozri napr. rozsudok z 28. januára 2015, *Kolassa*, (C-375/13), EU:C:2015:37, bod 39, prípadne rozsudok z 21. januára 2016, *ERGO Insurance* (spojené veci C-359/14 a C-475/14) ECLI:EU:C:2016:40, bod 44.

vlastníctva.²⁴ Aj preto nemožno komparovať termín z nariadenia Rím I „obchodné a občianske veci“ a spojenie zo ZMPS „občianskoprávne a obchodnoprávne vzťahy“ bez previazanosti na vyššie už analyzovaný termín, ktorým je „zmluvný záväzok“.

Kým prípade nariadenia Rím I previazanosť termínu „obchodné a občianske veci“ s termínom „zmluvný záväzok“ nijako nemení okruh právnych vzťahov, ktorých sa nariadenie týka a ktoré upravuje (nariadenie inú úpravu než je úprava zmluvných záväzkových vzťahov neprináša), v prípade ZMPS je situácia diametrálne odlišná. ZMPS je univerzálny predpis slovenského MPS, ktorý pokrýva všetky oblasti slovenského MPS. To znamená, že až termín „zmluvný záväzok“ vyčleňuje z predmetu úpravy ZMPS tú skupinu právnych vzťahov, ktoré možno komparovať s úpravou v nariadení Rím I.

Pri zohľadnení uvedeného tak možno uviesť, že pri skúmaní stojíme pred porovnaním rozsahu dvoch kategórií, a to „zmluvný záväzok v obchodných a občianskych veciach“ a „občianskoprávne a obchodné zmluvné záväzkové vzťahy“. Interpretácia rozsahu prvej kategórie je striktné autonómna, pričom z ustálenej judikatúry Súdneho dvora EÚ vyplýva predovšetkým to, že podstatou interpretácie spojenia „občianske a obchodné veci“ je zvýraznenie protikladu k verejnému právu.²⁵ Berúc do úvahy uvedene, veľmi všeobecne by sa dalo povedať, že interpretácia unijnej kategórie je postavená na rovnakom (resp. minimálne veľmi podobnom) základe ako tá, ktorá nachádza svoje miesto v slovenskom práve²⁶ – ZMPS nevynímajúc. Na druhej strane, absolútnu zhodu tu očakávať nemožno a rozdiely v interpretácii úplne nemožno vylúčiť.

Pri zohľadnení všetkých vyššie uvedených skutočností možno učiť nasledujúci čiastkový záver ku koexistencii úpravy voľby práva pre zmluvné záväzky v nariadení Rím I a ZMPS. Úpravu voľby práva obsiahnutú v nariadení Rím I nie je možné interpretovať tak, že vylučuje akýkoľvek priestor pre uplatnenie § 9 ZMPS. Hypotetický priestor pre aplikáciu dotknutého ustanovenia ZMPS je zachovaný a spája sa s prípadmi, ktoré by nebolo možné subsumovať pod vecnú pôsobnosť nariadenia Rím I zatiaľ čo vecná pôsobnosť ZMPS bude daná. Vo veľmi zriedkavých prípadoch by mohol byť dôvodom pre uplatnenie § 9 ZMPS aj

²⁴ Pozri Lazar, J. a kol.: *Občianske právo hmotné. 3. doplnené a prepracované vydanie. 1. zväzok*. Bratislava : Iura edition, 2006, s. 28 – 30.

²⁵ VAN CALSTER, G.: *European Private International Law. Second edition*. Portland, Oregon: Hart Publishing, 2016, s. 24.

²⁶ Porovnaj napr. FICOVÁ, S. in CIRÁK, J., FICOVÁ, S. a kol.: *Občianske právo. Všeobecná časť*. Šamorín: Heuréka. 2009. s. 311, prípadne LYSINA, P., ŠTEFANKOVÁ, N., ĎURIŠ, M., ŠTEVČEK, M.: *Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Komentár*. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 47.

nedostatok časovej pôsobnosti nariadenia Rím I. Avšak tu treba povedať, že s ohľadom na uplatňovanie nariadenia Rím I od r. 2009 (a v období od vstupu SR do EÚ po nadobudnutie účinnosti nariadenia Rím I uplatňovanie Dohovoru z roku 1980 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky – Rímskeho dohovoru) nemožno očakávať vysoký počet prípadov, v ktorých by sme dnes nemohli uplatniť nariadenie Rím I z titulu nedostatku časovej pôsobnosti. Skôr pôjde o veľmi výnimočné situácie.

2.1.3 Individuálne pracovné zmluvy

Odlíšenie individuálnych pracovných zmlúv od zmlúv vo všeobecnosti a s tým spojené rozdielne posudzovanie zmluvného štatútu a pracovnoprávneho štatútu je záležitosťou slovenského MPS. Naopak, v podmienkach MPS EÚ a osobitne nariadenia Rím I takéto odlišovanie nie je viditeľné. Avšak, keďže cieľom článku je posúdiť možnú dvojkoľajnosť úpravy voľby v slovenskom MPS a v súvislosti s tým aj možný priestor pre uplatnenie ZMPS, preferujeme v tejto súvislosti upriamiť pozornosť na všetky oblasti úpravy samostatne. Osobitný význam pri tom má tá skutočnosť, že ZMPS je voľba práva pre individuálne pracovné zmluvy s cudzím prvkom upravená samostatne. To znamená, že ju nemožno subsumovať pod § 9 ZMPS ale je nevyhnutné na ňu nazerať samostatne. Na druhej strane však nemožno ignorovať skutočnosť, že na úrovni EÚ je kolízna úprava individuálnych pracovných zmlúv upravená identickým predpisom ako zmluvy vo všeobecnosti. Preto vyššie uvedené skúmanie vecnej pôsobnosti nariadenia Rím I možno do detailov použiť aj na oblasť individuálnych pracovných zmlúv.

S cieľom vyhnúť sa opakovaniu detailov preto na tomto mieste odkazujeme na bezprostredne predchádzajúcu kapitolu, a vyššie analyzované otázky ako porovnanie termínov „cudzí prvok“ a „stret právnych poriadkov“, či termín „zmluvný záväzok“.

V súvislosti s poslednou otázkou, ktorú predstavuje analýza a komparácia kategórií „zmluvný záväzok v obchodných a občianskych veciach“ a „občianskoprávne a obchodné zmluvné záväzkové vzťahy“ však treba upozorniť na rozdielny rozsah posudzovaných zmluvných záväzkov. Nemôže byť pochýb o tom, že rozsah pojmu „individuálna pracovná zmluva“ (v terminológii nariadenia Rím I), resp. „pracovná zmluva“ (v terminológii ZMPS) je jednoznačne užší než je rozsah pojmov „zmluvný záväzok v obchodných a občianskych veciach“, resp. „občianskoprávne a obchodné zmluvné záväzkové vzťahy“. Preto vyššie učinенý záver o prípadných rozdieloch v nazeraní na kategórie „zmluvný záväzok v obchodných a občianskych veciach“ a „občianskoprávne a obchodné zmluvné záväzkové vzťahy“ nebude možné

automatický vzťahnuť aj na reláciu medzi „individuálnou pracovnou zmluvou“ a „pracovnou zmluvu“. Ich vzájomný vzťah, resp. komparáciu obsahu oboch pojmov bude preto potrebné realizovať samostatne. Samozrejme východiskom pri tom bude vyššie realizovaná analýza, keďže „individuálna pracovná zmluva“, resp. „pracovná zmluva“ sú jednoznačne podskupinou širších kategórií „zmluvný záväzok v obchodných a občianskych veciach“ a „občianskoprávne a obchodné zmluvné záväzkové vzťahy“.

Ťažiskovou teda bude komparácia pojmov individuálna pracovná zmluva (právo EÚ) a pracovná zmluva (na účely ZMPS), resp. právny vzťah založený individuálnou pracovnou zmluvou a právny vzťah založený pracovnou zmluvou.

Pokiaľ ide o právo EÚ, s prihliadnutím na rozhodovaciu činnosť Súdneho dvora EÚ sa dá súhlasiť s Van Calsterom,²⁷ ktorý uvádza nasledujúce kritériá pre individuálnu pracovnú zmluvu (resp. ňou založený pracovný vzťah):

- trvajúci vzťah medzi jednotlivcom a spoločnosťou, ktorý v určitom rozsahu zapája pracovníka do organizačného rámca podnikania;²⁸
- väzba medzi zmluvou a miestom, kde sa uskutočňujú aktivity, ktorá determinuje uplatňovanie kogentných noriem a kolektívnych zmlúv;²⁹
- vzťah subordinácie zamestnanca voči zamestnávateľovi;³⁰
- subordinácia zahŕňa dozor a inštrukcie;³¹
- určitá osoba uskutočňuje počas určitého času v prospech inej osoby a pod jej vedením plnenia, za ktoré dostáva odmenu.³²

V podmienkach SR a slovenského právneho poriadku je pri hľadaní vymedzenia pojmu pracovná zmluva (resp. pracovnou zmluvou založený právny vzťah) na účely ZMPS zdôrazniť niekoľko skutočností. V prvom rade, ako napovedá § 1 ZMPS, tento zákon sa upriamuje na úpravu súkromnoprávných vzťahov s cudzím prvkom. Ďalej, samotný

²⁷ VAN CALSTER, G.: *European Private International Law. Second edition.* Portland, Oregon: Hart Publishing, 2016. s. 110.

²⁸ Vyplýva z rozsudku z 15. januára 1987, *Shenavai / Kreischer* (266/85, ECR 1987 s. 239) ECLI:EU:C:1987:11

²⁹ Vyplýva z rozsudku z 15. januára 1987, *Shenavai / Kreischer* (266/85, ECR 1987 s. 239) ECLI:EU:C:1987:11

³⁰ Vyplýva z Jenardovej správy o dohovore z 27. septembra 1968 o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Ú. v. ES C 59, 1979, s. 1)

³¹ Vyplýva z rozsudku z 10. septembra 2015, *Holterman Ferho Exploitatie a iní* (C-47/14) ECLI:EU:C:2015:574

³² Vyplýva z rozsudku z 10. septembra 2015, *Holterman Ferho Exploitatie a iní* (C-47/14) ECLI:EU:C:2015:574

§ 16 ZMPS *expressis verbis* kolízne upravuje vzťahy medzi zamestnancom a zamestnávateľom – teda jeho obsahom je úprava individuálnych pracovných vzťahov. Preto je na tomto mieste možné uviesť, že termín pracovná zmluva na účely § 16 ZMPS sa spája s individuálnymi pracovnými vzťahmi, ide teda o individuálnu pracovnú zmluvu.

Vymedzenie pracovnej zmluvy, resp. ňou založeného pracovného vzťahu v slovenskom práve prináša predovšetkým zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v platnom znení (ďalej len „Zákonník práce“). Sumarizáciu pojmových znakov je obsahom celého radu diel významných slovenských právnikov. Sumár prináša napr. aj Barancová, keď uvádza tieto znaky:

- výkon závislej práce fyzických osôb pre právnické osoby alebo fyzické osoby;
- subordinácia zamestnanca voči zamestnávateľovi;
- osobný výkon práce;
- v mene zamestnávateľa na jeho zodpovednosť;
- za odmenu;
- k indikátorom patrí aj dĺžka trvania pracovného vzťahu. Doba trvania pracovného vzťahu aktuálna pri krátkodobých pracovných pomeroch nie je prekážkou, aby fyzická osoba vykonávajúca závislú prácu nemohla mať právny status zamestnanca.³³

Pri porovnaní oboch pohľadov na pojmové znaky individuálnej pracovnej zmluvy (pohľad práva EÚ) a pracovnej zmluvy (pohľad slovenského práva) možno skonštatovať výraznú zhodu. To vedie k čiastkovému záveru o minimálnom, ba priam len hypotetickom priestore pre aplikáciu dotknutého ustanovenia ZMPS, ktorý by sa mohol objaviť z titulu rozdielnej interpretácie. Taktiež aj tu je potrebné pripustiť, že vo veľmi zriedkavých prípadoch by mohol byť dôvodom pre uplatnenie § 16 ZMPS aj nedostatok časovej pôsobnosti nariadenia Rím I. Avšak, ako v predošlom prípade zmluvných záväzkov vo všeobecnosti, aj tu treba povedať, že s ohľadom na uplatňovanie nariadenia Rím I od r. 2009 (a od vstupu SR do EÚ uplatňovanie Rímskeho dohovoru) nemožno očakávať vysoký počet takýchto prípadov.

2.2 Návrhy *de lege ferenda*

Vyššie realizovaná analýza zodpovedajúcich ustanovení nariadenia Rím I a ZMPS spojená s následnou komparáciou potvrdila predpo-

³³ BARANCOVÁ, H.: *Pojem závislá práca – pojem zamestnanec a pojem pracovný pomer*. In: Pracovní právo 2012. dostupné na: <https://www.law.muni.cz/sborniky/pracpravo2012/files/010.html> (12.3.2021)

klad o minimálnom, ba dokonca len hypotetickom priestore pre uplatnenie úpravy voľby práva (pre zmluvné záväzky vrátane tých, ktoré sú založené pracovnou zmluvou) zakotvanej v ZMPS, ktorá plynie z komplexného charakteru existujúcej unijnej, či medzinárodnej úpravy voľby práva. Napriek uvedenému však dotknutá úprava v ZMPS existuje, je platnou a účinnou. Takýto stav akiste nemožno považovať za vyhovujúci, keďže môže účastníkov právneho vzťahu, či orgány aplikácie práva viesť do omylu spočívajúceho v uplatnení nesprávnej úpravy (ZMPS namiesto nariadenia Rím I). Preto zastávame názor o nevyhnutnosti odstránenia takéhoto stavu a stanovenia jasných pravidiel voľbu práva. Toto je podľa nášho názoru dosiahnuteľné dvoma spôsobmi, ktoré predkladáme ako alternatívu s tým, že naša preferencia je pre prvú alternatívu.

2.2.1 Vypustenie zodpovedajúcich ustanovení ZMPS bez náhrady

Prvou ponúkanou alternatívou vyriešenia dvojkoľajnosti úpravy voľby práva plynúcej z koexistencie úprav v nariadení Rím I a ZMPS je vypustenie zodpovedajúcich ustanovení ZMPS, ktoré sú obsahom § 9 a § 16. Obdobný prístup by mohol byť uplatnený aj k ostatným kolíznym normám záväzkového a pracovného štatútu, ktoré narážajú na duplicitu s úpravou v práve EÚ. Následne by sa dotknutá oblasť plne podriadila pod unijnú úpravu.

Takýto prístup nie je ojedinelý a nachádzame ho aj v právnych poriadkoch niektorých členských štátov EÚ. Príkladom môže byť Belgicko (*Loi portant le Code de droit international privé* odkazuje v otázke určovania rozhodného práva pre zmluvné záväzky na ustanovenia nariadenia Rím I³⁴), Nemecko (*Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche*, z ktorého boli vypustené všetky ustanovenia zamerané na zmluvné záväzky – čl. 27 – 37³⁵), či Taliansko (*L. 31 maggio 1995, n. 218 (1). Riforma del sistema italiano di diritto internazionale privato* odkazuje na použitie Rímskeho dohovoru z 19. júna 1980 o práve rozhodnom pre zmluvné záväzkové vzťahy³⁶).

Pozitívom daného prístupu je eliminácia dvojkoľajnosti (resp. paralelnej úpravy) a tým aj akýchkoľvek pochybností o tom, ktorý predpis

³⁴ http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&table_name=loi&cn=2004071631 (12.3.2021)

³⁵ <https://www.gesetze-im-internet.de/bgbeg/BJNR006049896.html> (12.3.2021)

³⁶ https://www.esteri.it/mae/doc/1218_1995.pdf (12.3.2021)

je potrebné uplatniť. Vylúčená je hoc i teoretická šanca pochybenia pri aplikácii spôsobená aplikáciou nesprávneho predpisu.

Naopak, rizikom uvedeného spôsobu úpravy je hrozba vzniku medzier v práve, ktorá by mohla vyplývať z nepokrytia konkrétnej otázky unijnou úpravou za súčasnej neexistencie vnútroštátnej úpravy. Mimoriadne zaujímavý je v tejto súvislosti belgický prístup, ktorý prináša možné riešenie aj pre tento nedostatok. Čl. 98 *Loi portant le Code de droit international privé* pamätá aj na situáciu, v ktorej by pre nedostatok pôsobnosti nebolo možné uplatniť nariadenie Rím I. Pre tieto prípady zákon zakladá uplatnenie ustanovení nariadenia, keď ustanovuje, že záväzky zo zmlúv, ktoré unijná úprava vylučuje spod svojej pôsobnosti sa spravujú právom určeným podľa ustanovení obsiahnutých v unijnej úprave. Takýto spôsob riešenia by mohol byť akiste zaujímavý aj pre slovenské MPS.

2.2.2 Doplnenie existujúcich ustanovení ZMPS tzv. vylučovacou klauzulou

Druhou ponúkanou alternatívou je zasa ponechanie existujúcej právnej úpravy v súčasnej podobe, avšak doplnená by k nej bola osobitná „vylučovacia“ klauzula v ZMPS vymedzujúca priestor pre uplatnenie ustanovení ZMPS vo vzťahu k existujúcej unijnej úprave. V súlade s uvedeným by k uplatneniu ustanovení výslovne upravujúcich voľbu práva (prípadne všetkých kolíznych noriem záväzkového a pracovného štatútu, ktoré narážajú na duplicitu s úpravou v práve EÚ) došlo len v otázkach mimo pôsobnosť nariadenia Rím I.

Tento prístup je taktiež uplatňovaný v niektorých štátoch. Príkladom môže byť Česká republika a ustanovenie *zákona o mezinárodním právu soukromém*, v znení „*Ustanovenia tejto hlavy sa použijú v nadväznosti na priamo použiteľné predpisy Európskej únie a medzinárodné zmluvy. Úprava v tejto hlave sa obmedzuje na otázky, ktoré nespádajú do rozsahu pôsobnosti týchto predpisov a zmlúv, ibaže tieto predpisy a zmluvy pripúšťajú úpravu v tomto zákone.*“³⁷

Positívom daného prístupu je nepochybne minimalizácia rizika pochybenia pri aplikácii, ktoré by mohlo spočívať v uplatnení nesprávneho predpisu. Rovnako by takýto prístup eliminoval hrozbu vzniku medzier v práve, ktorá by mohla vyplývať z nepokrytia konkrétnej otázky unijnou úpravou za súčasnej neexistencie vnútroštátnej úpravy.

Naopak, negatívom daného prístupu by bolo ponechanie priestoru dvojkoľajnosti (resp. paralelnej úpravy), keďže ne/uplatnenie ZMPS by

³⁷ § 84 zákona č. 91/2012 Sb. *Zákon o mezinárodním právu soukromém* v platnom znení

bolo závislé od pôsobnosti nariadenia Rím I, čo je v podstate aj dnes (aj keď to *expressis verbis* v ZMPS nezaznieva). Toto možno vytknúť napr. aj vyššie citovanej českej právnej úprave, ktorá *stricto sensu* popisuje stav, ktorý by nastal aj bez takéhoto ustanovenia. Z aplikačného hľadiska teda uvedená alternatíva neprináša nič nové v porovnaní s dnešným právnym stavom.

Záver

Voľba práva patrí medzi najvýznamnejšie nástroje MPS, slovenské MPS nevyvímajúc. Jej výslovná úprava aktuálne v slovenskom MPS existuje pri zmluvných záväzkových vzťahoch (vrátane individuálnych pracovných zmlúv); mimozmluvných záväzkových vzťahoch; dedičských vzťahoch; rodinných vzťahoch, resp. ich parciálnej oblasti, ktorou je vyživovacia povinnosť. Voľba práva je tak výslovne upravená v záväzkovom štatúte, pracovnom štatúte, dedičskom štatúte a rodinnom štatúte.

Dôležitým momentom pri úprave dotknutých štatútov je koexistencia prameňov unijnej povahy a ZMPS. S tým sa vytvára hypotetický priestor dvojkoľajnosti, či paralelnej úpravy, ktorá môže priniesť aplikačné problémy plynúce predovšetkým z rizika aplikácie nesprávneho prameňa. Uvedomujúc si uvedené, prvou výskumnou otázkou, na ktorú by mal článok priniesť odpoveď bola otázka, či koexistencia unijnej a vnútroštátnej úpravy prináša dvojkoľajnosť pokiaľ ide o úpravu voľby práva v slovenskom MPS. Analýza jednotlivých oblastí, v ktorých nachádzame výslovnú úpravu voľby práva preukázala, že k dvojkoľajnosti nedochádza pri mimozmluvných záväzkoch, pri dedičských vzťahoch a ani pri vyživovacej povinnosti. Dôvod je vo všetkých troch prípadoch rovnaký – absencia zodpovedajúcej úpravy voľby práva v ZMPS. Naopak, dvojkoľajnosť bola potvrdená v prípade zmluvných záväzkových vzťahov, a to ako pri zmluvách vo všeobecnosti, tak aj pri individuálnych pracovných zmluvách. Inými slovami povedané, dvojkoľajnosť bola identifikovaná v rámci záväzkového štatútu ako aj pri pracovnom štatúte.

To, že sa vo dvoch oblastiach podarilo identifikovať dvojkoľajnosť, teda paralelnú úpravu voľby práva (v nariadení Rím I a v ZMPS) samo osebe nemusí byť problematické. Aj preto sa ďalšie skúmanie upriamilo na to, aký (a či vôbec) existuje priestor pre uplatnenie ustanovení ZMPS výslovne upravujúcich voľbu práva. Analýza zodpovedajúcej úpravy preukázala a potvrdila, že v prípade zmluvných záväzkov vo všeobecnosti, ako aj tých, ktoré sú založené individuálnymi pracovnými zmluvami je len minimálny, skôr hypotetický priestor pre uplatnenie ustanovení § 9 a § 16 ZMPS. Tento hypotetický priestor vytvára v prvom rade časová

pôsobnosť nariadenia. No jedným dychom treba dodať, že s ohľadom na okamih účinnosti nariadenia Rím I je výskyt prípadov, na ktoré nemožno uplatniť nariadenie dnes málo pravdepodobný (okrem toho v období od vstupu SR do EÚ do r. 2009, kedy by sa uplatnilo nariadenie by aj tak mal aplikačnú prednosť pred ZMPS Rímsky dohovor). Hypotetický priestor pre uplatnenie ustanovení ZMPS výslovne upravujúcich voľbu vytvárajú aj potenciálne interpretačné rozdiely a na nich postavený nedostatok vecnej pôsobnosti. Aj tu, vzhľadom na značnú mieru aproximácie slovenského MPS s európskymi normami je priestor skôr teoretický. Napriek tomu možno stanovenú hypotézu (o minimálnom až žiadnom priestore pre uplatnenie úpravy voľby práva zakotvenej v ZMPS, ktorá plynie z komplexného charakteru existujúcej unijnej, či medzinárodnej úpravy voľby práva) považovať za potvrdenú.

V tejto situácii článok tiež poukazuje na to, že koexistencia ustanovení ZMPS (§ 9 a § 16) a nariadenia Rím I v situácii, keď aplikačný priestor ZMPS závisí len od nemožnosti subsumovať tú-ktorú otázku pod vecnú pôsobnosť nariadenia sa spája so značnou mierou právnej neistoty v otázke, ktorý predpis aplikovať. S cieľom zvýšenia právnej istoty v otázke a s ambíciou stanovenia článok prináša dve možnosti nápravy, pričom obe predpokladajú zmenu ZMPS. Kým prvá sa spája s vypustením ustanovení ZMPS, ktoré prinášajú výslovnú voľbu práva (toto riešenie je rovnako možné vziať ku všetkým oblastiam, kde dochádza ku koexistencii úprav bez jasného vymedzenia, ktorú úpravu kedy aplikovať), druhé sa spája s inkorporáciou vylučovacej doložky, ktorá by jasne zodpovedala kedy uplatniť ZMPS. V článku je jasná preferencia pre prvú alternatívu. Riziko právnych medzier, ktoré by takéto riešenie mohlo vytvoriť by sa dalo eliminovať belgickým riešením, a to rozšírením účinkov úpravy zakotvenej v nariadení Rím I aj na vzťahy mimo pôsobnosť nariadenia. Toto by bolo možné zodpovedajúcou klauzulou ZMPS.

Použitá literatúra

1. BARANCOVÁ, H.: *Pojem závislá práca – pojem zamestnanec a pojem pracovný pomer*. In: Pracovní právo 2012. dostupné na: <https://www.law.muni.cz/sborniky/pracpravo2012/files/010.html> (12.3.2021)
2. BĚLOHLÁVEK, A.J.: *Římska úmluva a Nařízení Řím I. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009.
3. CIRÁK, J., FICOVÁ, S. a kol.: *Občianske právo. Všeobecná časť*. Šamorín: Heuréka, 2009.
4. CSACH, K. – ŠIRICOVÁ, E.: *Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa

Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Ústav európskeho práva, 2011.

5. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé. 6. opravené a doplněné vydání*. Brno: Doplněk, 2004.
6. LAZAR, J. a kol.: *Občianske právo hmotné. 3. doplnené a prepracované vydanie. 1. zväzok*. Bratislava : Iura edition, 2006.
7. LYSINA, P. – ĎURIŠ, M. – HAŤAPKA, M. a kol.: *Medzinárodné právo súkromné. 2. vydanie*. Bratislava : C. H. Beck, 2016.
8. LYSINA, P.: *Konanie podľa čl. 258 Zmluvy o fungovaní EÚ a konanie podľa čl. 259 Zmluvy o fungovaní EÚ – charakteristika a porovnanie predsúdnej fázy konania*. In *3. slovensko-české medzinárodnoprávne sympóziium*. Bratislava : Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri SAV, 2010. s 193 – 207.
9. LYSINA, P., ŠTEFANKOVÁ, N., ĎURIŠ, M., ŠTEVČEK, M.: *Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Komentár*. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2012.
10. VAN CALSTER, G.: *European Private International Law. Second edition*. Portland, Oregon: Hart Publishing, 2016

Judikatúra Súdneho dvora EÚ

- rozsudok z 30. apríla 1974, *Haegeman*, 181/73, EU:C:1974:41
- rozsudok zo 14. októbra 1976, *LTU / Eurocontrol* (29/76, ECR 1976 p. 1541) ECLI:EU:C:1976:137
- rozsudok z 15. januára 1987, *Shenavai / Kreischer* (266/85, ECR 1987 s. 239) ECLI:EU:C:1987:11
- rozsudok z 30. septembra 1987, *Demirel*, (12/86), EU:C:1987:400
- rozsudok z 10. septembra 1996, *Komisia proti Nemecku*, (C 61/94), EU:C:1996:313
- rozsudok zo 16. júna 1998, *Racke*, (162/96), EU:C:1998:293
- rozsudok z 1. apríla 2004, *Bellio F.lli*, (C-286/02), EU:C:2004:212
- rozsudok z 10. januára 2006, *IATA*, (C-344/04), EU:C:2006:10
- rozsudok z 28. januára 2015, *Kolassa*, (C-375/13), EU:C:2015:37
- rozsudok z 10. septembra 2015, *Holterman Ferho Exploitatie a iní* (C-47/14) ECLI:EU:C:2015:574
- rozsudok z 21. januára 2016, *ERGO Insurance* (spojené veci C-359/14 a C-475/14) ECLI:EU:C:2016:40, bod 44